

УДК 37.01

Зайченко Наталія Іванівна
доктор педагогічних наук,
професор кафедри загальної та прикладної психології
Інститут екології економіки і права

Зайченко Наталия Ивановна
доктор педагогических наук,
професор кафедры общей и прикладной психологии
Институт экологии экономики и права

Zaichenko Nataliia
Doctor of Pedagogical Sciences
Institute for Ecology Economy and Law

ІДЕЯ «ПРОСВІТНИЦЬКОГО РЕГЕНЕРАЦІОНІЗМУ» В ІСПАНЬКОМУ ПЕДАГОГІЧНОМУ ДИСКУРСІ НА РУБЕЖІ ХІХ–ХХ СТ.

ИДЕЯ «ПРОСВЕТИТЕЛЬСКОГО РЕГЕНЕРАЦИОНИЗМА» В ИСПАНСКОМ ПЕДАГОГИЧЕСКОМ ДИСКУРСЕ НА РУБЕЖЕ ХІХ–ХХ ВВ.

IDEA OF «EDUCATIONAL REGENERATION» IN THE SPANISH PEDAGOGICAL DISCOURSE AT THE TURN OF THE 19TH AND 20TH CENTURIES

Анотація. Статтю присвячено вивченню значення і змістового наповнення ідеї «просвітницького регенераціонізму» в іспанському педагогічному дискурсі на рубежі ХІХ – ХХ ст. Визначено, що іспанські педагоги вбачали в народному просвітництві, розбудові загальної освіти на демократичних засадах фундаментальні умови оновлення і переродження рідної країни, яка переживала наприкінці ХІХ століття значний занепад.

Ключові слова: «просвітницький регенераціонізм», іспанський педагогічний дискурс, іспанські педагоги, народне просвітництво, загальна освіта.

Анотация. Статья посвящена изучению значения и содержательного наполнения идеи «просветительского регенерационизма» в испанском педагогическом дискурсе на рубеже ХІХ – ХХ вв. Определено, что испанские педагоги усматривали в народном просветительстве, внедрении общего образования на демократических основаниях фундаментальные условия обновления и перерождения родной страны, переживавшей в конце ХІХ века значительный упадок.

Ключевые слова: «просветительский регенерационизм», испанский педагогический дискурс, испанские педагоги, народное просветительство, общее образование.

Summary. The article is the result of studying problem of meaning and contents of idea of «educational regeneration» in the Spanish pedagogical discourse at the turn of the 19th and 20th centuries. It is determined that some Spanish educators saw in national enlightenment and extension of general education on democratic basis the fundamental conditions for motherland renewal and regeneration.

Key words: «educational regeneration», the Spanish pedagogical discourse, Spanish educators, national enlightenment, general education.

Постановка проблеми. Историчний досвід суспільно-інтелектуального руху — «регенераціонізму» — в Іспанії наприкінці ХІХ — на початку ХХ ст. втілював значні особистісні духовно-моральні пошуки, прагнення громад і спільнот досягти ідеалів соціальної справедливості, солідарності, рівності. Колізії суспільного життя

тогочасної Іспанії виکارбувалися в філософсько-мудрогляданні й відбилися в педагогічному дискурсі. Іспанські педагоги — теоретики і практики — обґрунтовували ідею «просвітницького регенераціонізму», виходячи з розуміння того, що народне просвітництво та й загалом організація громадського життя на демократичних засадах —

то є базові умови не тільки для подолання «катастрофічного» становища, в якому опинилася держава наприкінці XIX ст., але й для її потужного прогресивного цивілізованого поступу в світовому просторі. Саме із загальною освітою й народним просвітництвом пов'язувалися сподівання іспанських інтелектуалів на оновлення рідної країни, на її відродження й головним чином — *переродження* під силою стрімливого колективного духу.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Історичні аспекти розвитку педагогіки в Іспанії на рубежі XIX–XX ст. знайшли відображення в працях іспанських учених Б. Делгадо Кріадо (B. Delgado Criado), А. Капітана Діаса (A. Capitan Diaz), О. Негріна Фахардо (O. Negrin Fajardo), Х.-Л. Геренї (J.-L. Guereña), М. Пуельеса Бенітеса (M. Puelles Benitez) та багатьох інших.

Мета статті — визначити, в чому полягає ідея «просвітницького регенераціонізму», розвинута в іспанському педагогічному дискурсі на рубежі XIX–XX ст.

Виклад основного матеріалу. У промові видатного іспанського політичного діяча Н. Сальмерона (Nicolas Salmeron y Alonso) «Республіка і національна освіта» (1895 р.) пролунали такі прекрасні слова: «немає в реальності в житті народу, який вийшов з варварства, якоїсь мети, якої б він волів понад мету просвітництва, бо це те елементарне, та основа, на якій постають усі суспільні цілі» [1, с. 1].

Славетна іспанська просвітителька М. Карбонель Санчес (Maria Carbonell y Sanchez), виступаючи на зібранні наукового товариства у Валенсії 27 травня 1899 року, зазначила, що «всі ми прагнемо до радикального перетворення, всі бажаємо нової Батьківщини, фенікса, який воскресає з власного попелу. Саме ті, хто шукають цих результатів у дослідженні складних проблем, які містяться у вихованні, йдуть істинним й добрим шляхом» [2, с. 408].

А. Лопес Муньос (Antonio Lopez Munoz) порівняв регенераціонізм з «відблиском перших променів світла в свідомості Іспанії, оповитої чорними тінями національного болю», й це світло є «світлом істини, прогресу, культури, визволення для нашої улюбленої і нещасної іспанської Батьківщини». Ця праця інтелектуального оновлення, просвітництва задля славного прийдешнього переповнена натхненням почуттів любові та справедливості, й вона не може бути працею тільки однієї людини, а має стати працею всього народу [3, с. 1].

У статті «Про національну освіту» (1897 р.) іспанський педагог Х. Унья (J. Una) стверджував, що «великі хвилі модерного прогресу накочуються з різних сторін на Іспанію», проте освітня політика має бути виваженою, адже іспанський народ, маючи величну історію, гідний славетної долі в щасливому майбутньому, має зберегти власне національне існування. Головним завданням освіти в пробудженні свідомості народу є «виховання національного духу,

наших значних прагнень у розбудові людської цивілізації і досягнення прогресу Вітчизни» [4, с. 82–83]. Розв'язання цього завдання залежатиме не стільки від наявності й функціонування різних освітніх установ — університетів, інститутів, шкіл, — скільки від натхнення самого народу з його твердою волею і палким бажанням досягти величності й досконалості [4, с. 83].

Учитель муніципальних шкіл у Севільї А. Мартінес Діас (Antonio Martinez y Diaz) піднесено проголосував про те, що «місія возвеличувати й оновлювати Батьківщину — в руках Учителя, це йому потрібно добиватися, щоб всі його учні вигравіювали в своїх серцях і душах святу любов до Іспанії, яка вкриває всіх нас своїм дивовижним, прекрасним небом, як благословенна матір оберігає всіх іспанців» [5, с. 18].

Інший шкільний учитель Е. Гільяр (Eduardo Guillar) зазначав у своїй публікації «Світська школа» (1903 р.), що «найтяжча хвороба нашого народу — нецтво. Немає проти неї іншого засобу, як той, про який прохав Гете, помираючи, — *більше світла!* — і той, що здобувається за допомогою світської школи... в ній формуються багаті, величні, могутні народи, навчаючись індивідуальному й суспільному життю, підготовляючись належним чином на сучасних педагогічних засадах» [6, с. 3].

Іспанський публіцист Б. де Ечегарай (Bonifacio de Echegaray) відмічав, що, починаючи з 1898 року, набули нової принципової ролі в суспільстві два поняття — «катастрофа» й «оновлення». Перше пов'язане з «болісним пробудженням від сну про марнолюбство Батьківщини, яка вела нас на відважні пригоди, що надало дивного поштовху легендарним і славним традиціям», а друге — це своєрідна декларація про «прагнення до реставрації, яке засяяло в душі спільноти під загрозою смерті від напористості могутніх ворогів» [7, с. 1]. Освіта — одна з базових засад відродження Іспанії. Проблема виховання надто складна, вона не може розв'язуватися виключно змінами у викладанні, «необхідно закладати в ніжних душах дітей ідеї про порядок, мир, моральність, дисципліну, й усе це зберігається в досвіді іспанських шкіл», — настоював автор у статті «Модель для Іспанії» (1903 р.) [7, с. 1].

Подібні думки висловлював у публікації «Проблема освіти в Іспанії» (1904 р.) інший автор А. Морільо (Antonio Morillo). Так, він писав, що «для єднання всіх необхідні освіта й виховання, божественні факели, повсякчасні маяки людського духу, вічні полюси, до яких мають, як магнітна стрілка, тяжіти народи після всіляких їхніх відхилень» [8, с. 35].

Визначний іспанський педагог, правознавець, соціолог А. Посада (Adolfo Posada) відстоював ідею поширення культури в усьому іспанському суспільстві за допомогою національної освіти й просвітництва народу, однак вважав це надто складним завданням, оскільки «неписьменність здобула дуже міцної підтримки в традиції нашого народу» [9, с. 59].

За глибоким переконанням А. Посади, всі живі сили народу необхідно долучити до боротьби за нове життя, і в цій боротьбі виховання стане «єдиним порятунком, єдиним засобом зламати невидимі кайдани» [9, с. 66]. Саме тепер, палко проголошував педагог, настав час «колективної діяльності в Іспанії» задля розквіту національної освіти. Ця колективна діяльність народу має бути рішуче й розумно підтримана правлячою владою. Вкрай важливим є сьогодні об'єднання народних зусиль у справі «педагогічної політики» [9, с. 66–67].

Іспанський педагог Е. Масіас (Epifanio Macias) обґрунтовував значення соціальної педагогіки як невід'ємної складової регенераціонізму та модернізації Іспанії. «Теперішня Іспанія не лише відчуває нестачу просвітництва і культури в порівнянні з іншими народами, але й, що найтяжче, не має ні волі, ні засобів для досягнення цих вершин. Коли ми бажаємо йти в єдності з державами культурної Європи, тоді уряди, яким ввірено керувати народом на шляху справедливості й добра, мають проповідувати про чудодійний хрестовий похід, в якому й поважні, і прості, й багаті, й бідні — всі ми одностайно, натхненні почуттям любові аби врятувати Батьківщину, визволимося в незвичайній битві та підніmemo тріумфально і переможно стяг свободи, майстерно вишитий руками цивілізації та прогресу», — натхненно закликав педагог [10, с. 67]. Єдиним шляхом для іспанського народу вийти з темряви й безкультур'я є просвітництво, спрямування «всієї енергії нації на поширення світла наук і мистецтв», бо інакше «іспанська нація прийде до найжахливішого з усіх катаклізмів — «до руїни й смерті» [10, с. 67].

У статті «Іспанська освіта» (1908 р.) славний іспанський філософ Х. дель Перохо (Jose del Perojo)

зауважував, що піклуватися про прогрес освіти не є для Іспанії просто виконанням обов'язку, що властиво для всіх сучасних держав, адже саме від розквіту освіти залежатиме покращення життя прийдешніх поколінь. Для Іспанії проблема освіти — це «проблема життя і смерті, тому що освіта, тільки освіта, може стримати спадний курс, яким рішуче йде народ від певного часу. Для Іспанії це проблема відродження, воскресіння. Це проблема спасіння» [11, с. 5].

Видатний просвітителю вважав, що ХІХ століття залишиться для іспанців «часом агонії, жахливим віком четвертування, роз'єднання, часом переважання особистісних й індивідуальних інтересів, сторіччям тиші в сфері освіти», проте, він невмолимо вірив у те, що «безсумнівно, існує щось, схоже на глас колективної душі народів», бо нині підноситься колективна душа народу, щоб протистояти невігластву [11, с. 5].

Висновки. Освіта — це вселенська скарбниця людського духу, боротьба за всезагальну освіту в усіх народів — це історичний крок до визволення та свободи. В найтяжчі часи історії своєї Вітчизни на рубежі ХІХ — ХХ ст. іспанські інтелектуали рішуче виступили за право народу бути освіченим, йти прогресивним шляхом й передати прийдешнім поколінням нескорену, живу, величну Іспанію. Ідея «просвітницького регенераціонізму» передбачала значну демократизацію суспільно-політичного життя, в ній — коренилися майбутні паростки нового іспанського громадянського суспільства, в ній — вбачалася передумова створіння цивілізованого буття нації і подальшого її поступу, й, нарешті, ця висока ідея спрямовувала до пробудження розуму — найвагомішого мірила людяності.

Література

1. La Republica y la educacion nacional. Maravilloso discurso de Salmeron / Las Dominicales. Del libre pensamiento. — Madrid. — Viernes, 31 de mayo de 1895. — № 668. — P. 1.
2. Carbonell y Sanchez, M. Accion reciproca de la idea y del sentimiento en la regeneracion de un pueblo / Maria Carbonell y Sanchez // La Escuela Moderna. — 1899, junio. — № 99, ano IX. — P. 401–412.
3. Lopez Munoz, A. La reforma de la ensenanza / Antonio Lopez Munoz // Heraldo de Madrid. — Lunes 5 de junio de 1899. — № 3.129, ano X. — P. 1.
4. Una, J. De la educacion nacional / J. Una // La Escuela Moderna. — 1897. — № 71, febrero. — P. 81–91.
5. Martinez y Diaz, A. La educacion y el Estado / Antonio Martinez y Diaz // La Escuela Moderna. — 1902, enero. — № 130, ano XII. — P. 5–24.
6. Guillar, E. La escuela laica / Eduardo Guillar // Las Dominicales. Semanario Librempensador (Madrid). — Viernes 30 de julio de 1903. — № 127, ano III. — P. 3.
7. Echegaray, B. Un modelo para Espana / Bonifacio de Echegaray // La Epoca. — 30 de julio de 1903. — № 19.084, ano LIV. — P. 1.
8. Morillo, A. El problema de la educacion en Espana / Antonio Morillo // Revista Contemporanea. — 15 de Julio de 1904. — № 651, ano XXX. — P. 35–48.
9. Posada, A. Politica pedagogica / Adolfo Posada // La Espana Moderna. — 1900. — № 7. — P. 58–76.
10. Macias, E. Pedagogia social / Epifanio Macias // La Escuela Moderna. — 1910. — № 1, enero. — P. 66–67.
11. Perojo, J. La educacion espanola / Jose del Perojo // Nuevo Mundo (Madrid). — Jueves 19 de marzo de 1908. — № 741, ano XV. — P. 5.